

I ain't got no home ...

fout: ~~Ik beschik niet over geschikte woonruimte.~~

goed: Ik heb geen huis.

87.4 Register of stijlniveau mag niet worden verward met 'dialect' (regionale taal in tegenstelling tot de standaardtaal), 'sociolect' (specifieke taal van een bepaalde sociale groep, bv. jongeren, studenten of vrouwen op leeftijd), 'jargon' (specifiek taalgebruik dat behoort bij een bepaald beroep of een bepaalde activiteit); 'temporeel taalgebruik' (het taalgebruik van een specifieke periode); of 'genre' (bv. juridische taal, technische taal, krantentaal, gebruiksaanwijzingen, etc.).

Wanneer de brontaal passages bevat waarin veel dialect, sociolect, jargon of temporeel taalgebruik voorkomt, dan kan de vertaler proberen om op zoek te gaan naar vergelijkbaar dialect, sociolect of jargon of temporeel taalgebruik in de doeltaal. Bij dialect is dat erg lastig maar in geval van sociolect, jargon of temporaal taalgebruik behoort dat tot de mogelijkheden (al is het niet eenvoudig en behoorlijk tijdrovend). Uiteraard speelt deze problematiek een grotere rol bij het literair vertalen dan bij het vertalen van juridisch, technische of zakelijke teksten.

88 Rode en groene volgorde

88.1 Welke van de twee vertalingen – a. of b. – van de onderstaande zin is de juiste?

He told me that his little sister had grown considerably.

a. Hij vertelde me dat zijn zusje flink was gegroeid.

b. Hij vertelde me dat zijn zusje flink gegroeid was.

Antwoord: beide zinnen zijn goed. Aangezien het hier om een *werkwoordelijk gezegde* (en niet om een *naamwoordelijk gezegde*) gaat, is de volgorde in de bijzin vrij. Bij een werkwoordelijk gezegde wordt een 'handeling' of 'proces' weergegeven; bij een naamwoordelijk gezegde wordt een 'toestand' weergegeven en dan is de volgorde niet vrij (zie voor deze begrippen ook **appendix 4**).

88.2 Dialectonderzoekers hebben in de jaren vijftig van de twintigste eeuw ontdekt dat de volgorde van zin b. – dus eerst het voltooid deelwoord en dan het hulpwerkwoord – in het oosten van ons land het gebruikelijkst is. Aangezien men de gebieden waar volgorde b. overheerste, met de kleur groen aangaf, heet deze volgorde sindsdien de 'groene volgorde' (ook wel de 'oosterse volgorde'). In de rest van het land is volgorde a., de 'rode volgorde' (of 'westerse volgorde') – dus eerst het hulpwerkwoord en dan het

voltooid deelwoord – ietwat gebruikelijker. Vlak na de oorlog hanteerden sommige taalgebruikers de ‘regel’ dat alleen de rode volgorde correct was; de groene volgorde werd namelijk (ten onrechte) als een germanisme beschouwd.

88.3 In de formele schrijftaal geeft men over het algemeen de voorkeur aan de rode volgorde (mits het om een werkwoordelijk gezegde gaat). De keuze hangt echter ook af van het ritme van de zin. Aan het einde van een alinea kan men over het algemeen het beste de rode volgorde gebruiken (mits het om een werkwoordelijk gezegde gaat). In de gesproken taal komt de groene volgorde echter vaker voor.

88.4 De vrije woordvolgorde geldt, zoals eerder gezegd, alleen voor werkwoordelijke gezegden; bij naamwoordelijke gezegden heeft men geen keus en is alleen de groene volgorde correct. Als de constructie bestaat uit een koppelwerkwoord en een zelfstandig naamwoord dan wel een koppelwerkwoord en een bijvoeglijk naamwoord niet zijnde een voltooid deelwoord, dan voelen vrijwel alle taalgebruikers dat meteen aan:

She denied that she was a singer. / He told me that his sister was pregnant.

fout: ~~Ze ontkende dat ze was zangeres. / Hij vertelde me dat zijn zusje was zwanger.~~

goed: Ze ontkende dat ze zangeres was. / Hij vertelde me dat zijn zusje zwanger was.

88.5 Soms is het echter niet onmiddellijk duidelijk of de constructie een werkwoordelijk of een naamwoordelijk gezegde betreft en wel omdat het voltooid deelwoord van werkwoorden niet alleen in werkwoordelijke gezegden voorkomt maar ook als bijvoeglijk naamwoord kan worden gebruikt; in dat geval is er sprake van een naamwoordelijk gezegde (waarbij een toestand wordt uitgedrukt) en dan is alleen de groene volgorde correct. Wanneer de constructie dubbelzinnig is – d.w.z. voor tweeërlei uitleg vatbaar is – zijn beide volgorden mogelijk.

fout: ~~Spiros zei dat de tandenborstel van opa al jaren was gebroken.~~ [toestand; dus naamwoordelijk gezegde; dus onjuiste woordvolgorde]

goed: Spiros zei dat de tandenborstel van opa zojuist was gebroken. [handeling; dus werkwoordelijk gezegde; *gebroken was* is ook correct.]

goed: Spiros zei dat de tandenborstel van opa gebroken was. [dubbelzinnig: handeling of toestand; twee interpretaties mogelijk]

goed: Spiros zei dat de tandenborstel van opa al jaren gebroken was. [toestand; dus naamwoordelijk gezegde; alleen de groene volgorde is correct!]

A company whose head office is located in Boston ...

fout: ~~Een vennootschap waarvan het hoofdkantoor in Boston is gevestigd ...~~ ['rode' volgorde onjuist, want het gaat hier om een naamwoordelijk gezegde!]

goed: Een vennootschap waarvan het hoofdkantoor in Boston gevestigd is ...

Although less than 25 miles from Hyde Park Corner, and the house itself lying only some forty yards from the road, the garden and estate are tree-locked and silent.

fout: Hoewel Hyde Park Corner nog geen veertig kilometer verderop ligt en het huis zelf maar ongeveer 35 meter van de weg ~~is gesitueerd~~, zijn de tuin en het landgoed omgeven door bomen en stilte.

goed: Hoewel Hyde Park Corner nog geen veertig kilometer verderop ligt en het huis zelf maar ongeveer 35 meter van de weg gesitueerd is, zijn de tuin en het landgoed door bomen en stilte omgeven.

88.6 Soms gaat het voltooid deelwoord vergezeld van een ander werkwoord dan *zijn* (bv. *staan*) en dan is het onderscheid tussen werkwoordelijk en naamwoordelijk gezegde onmiddellijk helder.

Moreover, the government admits more students to law courses, for example, at Beijing University, where 1,100 law students are enrolled.

fout: Bovendien laat de overheid meer studenten toe tot rechtenstudies, bijvoorbeeld aan de Universiteit van Peking, waar 1.100 rechtenstudenten ~~staan ingeschreven~~.

goed: Bovendien laat de overheid meer studenten toe tot rechtenstudies, bijvoorbeeld aan de Universiteit van Peking, waar 1.100 rechtenstudenten ingeschreven staan.

88.7 Bij een opeenvolging van drie (of vier) werkwoorden heeft men zelfs de keuze tussen drie mogelijkheden:

That is something that still has to be ferreted out.

1. Dat is iets wat nog uitgezocht moet worden. [groene volgorde]
2. Dat is iets wat nog moet worden uitgezocht. [rode volgorde]
3. Dat is iets wat nog moet uitgezocht worden. [Vlaamse volgorde]

Constructie 3, waarbij de twee hulpwerkwoorden van elkaar worden gescheiden, is in België vrij gebruikelijk; in Nederland geeft men de voorkeur aan de constructies 1 en 2.

N.B. Het probleem van de rode en groene volgorde speelt ook bij de combinatie infinitief en hulpwerkwoord: *Ik vermoed dat ze een keer goed wil lachen* [rood] – *ik vermoed dat ze een keer goed lachen wil* [groen].

88.8 Oefening 21

Welke van de volgende zinnen is juist:

1. Hij vroeg zich af of er iets aan was te doen.
2. Hij vroeg zich af of er iets aan te doen was.

89 Het samentrekkingsteken

Het ‘samentrekkingsteken’ of ‘accent circonflexe’ wordt geplaatst boven de tweede van een tweetal klinkers die door samentrekking naast elkaar zijn komen te staan: *Nederland* > *Neêrland(s)*; *weder* > *wêêr*.

Het samentrekkingsteken wordt door dichters vrij vaak gebruikt om het ritme van de zin beter te laten lopen.

90 De schuine streep

De schuine streep (ook *Duitse komma* of *schrapp* genoemd) – in het Engels heet deze *slash*, *oblique* of *virgule* – wordt in de volgende gevallen gebruikt:

- in breuken en data: *1/3*, *3/8*; *11/09/2001* (bij data worden ook streepjes gebruikt);
- als de lezer een bepaalde keuze krijgt aangeboden: *en/of*, *bij/zij*, *man/vrouw*;
- in de betekenis *per*: *de lichtsnelheid is ongeveer 300 000 km/s*;
- in enkele afkortingen: *a/z* (aan zee), *c/o* = *care of* (*per adres; p/a*), *t/m*;
- om dichtregels van elkaar te scheiden: *Shall I compare thee to a summers day? / Thou art more lovely and more temperate: / Rough winds do shake the darling buds of May, / And summer's lease hath all too short a date;* (Shakespeare, eerste vier regels van sonnet 18).

91 Spatie – koppelteken – aaneenschrijven

In paragraaf 8 van de algemene richtlijnen is al aangegeven dat er op dit punt een belangrijk verschil bestaat tussen het Engels en het Nederlands. In deze paragraaf wordt een aantal lastige kwesties gedetailleerder behandeld.

91.1 a. In het Engels zijn de regels op dit gebied iets minder strak. Vooral bij de *compound nouns* (samengestelde zelfstandige naamwoorden) varieert het